

УДК [782.071.1.03.021.42:792.2.08](477.83)"19"

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vas.27.2025.113-125>

АНАТОЛІЙ КОС-АНАТОЛЬСЬКИЙ І ДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР: МАЛОВІДОМА СТОРІНКА У ТВОРЧОСТІ КОМПОЗИТОРА

Мирослава ЦИГАНИК

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4337-7222>

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра театрознавства та акторської майстерності,
вул. Валова, 18, Львів, Україна, 79008
e-mail: myroslava.tsyhanyk@lnu.edu.ua*

Христина НОВОСАД-ЛЕСЮК

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6891-8887>

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра театрознавства та акторської майстерності,
вул. Валова, 18, Львів, Україна, 79008
e-mail: khrystyna.novosad@lnu.edu.ua*

Статтю присвячено діяльності композитора Анатолія Кос-Анатольського у сфері музики для драматичного театру. У сучасному музикознавстві творчий доробок митця досліджено переважно крізь призму його хорової, інструментальної та оперно-балетної спадщини, тоді як його участь у створенні музичного оформлення для драматичних вистав тривалий час залишалася поза науковим дискурсом. *Проблема* вивчення театральної музики Кос-Анатольського ускладнена фрагментарністю архівних джерел і відсутністю повного реєстру його співпраці з театральними колективами України та зарубіжжя. Недостатньо опрацьованими залишаються питання стилістичних особливостей цих творів, їхньої жанрової специфіки та функціональної ролі у драматичній виставі.

Мета дослідження полягає у висвітленні внеску Анатолія Кос-Анатольського в розвиток українського театрального мистецтва, розкритті особливостей його музики до драматичних вистав, а також у вперше здійсненій спробі укласти повний перелік вистав з його музикою для театру, створених упродовж 1953–1977 рр.

Узагальнено результати дослідження. Внесок Анатолія Кос-Анатольського у розвиток української театральної музики полягає у формуванні цілісного типу сценічного звучання, у якому музику розглянуто не лише як тло, а як важливий структуротворчий чинник, що забезпечує розкриття характерів і конфліктів персонажів. Виявлені документи та нотні матеріали створюють можливості для подальших реконструкцій і досліджень цього маловідомого пласта творчості. Завдяки цьому розширюється уявлення про композитора як митця, який глибоко відчував природу театру і зумів поєднати у своїй музиці національну інтонаційну традицію з модерними тенденціями другої половини ХХ ст.

Ключові слова: Театр ім. М. Заньковецької, творчість А. Кос-Анатольського, Дами і гусари, Ніч на полонині, музика до драматичної вистави.

Постановка проблеми. Анатолій Кос-Анатольський відомий у музичній культурі передусім як автор численних хорових, інструментальних композицій, опери “Назустріч сонцю”, оперети “Весняні грози” та балетів “Хустка Довбуша”, “Сойчине крило”, “Орися”. Серед вокальних творів найпопулярнішими є романси “Ой, ти, дівчино, з горіха зерня” (сл. І. Франка), “Ой, піду я межі гори” (слова народні), а також “Ніч над Карпатами” (сл. і муз. А. Кос-Анатольського). Проте його діяльність у сфері музики для драматичного театру залишається майже невисвітленою в науковому дискурсі. Незважаючи на те, що композитор співпрацював з десятьма театральними колективами як в Україні, так і за її межами, цей пласт його доробку не отримав належного аналізу. Наразі не укладено навіть системного переліку вистав, до яких Кос-Анатольським була написана музика, що контрастує з активним інтересом науковців і виконавців до інших жанрів його творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському музикознавстві опубліковано чимало праць, присвячених творчості А. Кос-Анатольського (Й. Волинський [5], Т. Дубровний [8], О. Козаренко [11], О. Мельник-Гнатишин [2], А. Терещенко [21] та ін.). В опублікованих дослідженнях розглянуто окремі музичні жанри: пісенний, фортепіанний, інструментальний тощо, а також подано архівні матеріали, пов’язані з життям митця. Окремі зразки його музично-театрального доробку проаналізовано у дисертаційному дослідженні О. Білас “Композиторський стиль як чинник художньої цілісності драматичного спектаклю (на прикладі музики А. Кос-Анатольського та В. Камінського до вистав Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької)” [3], а також В. Конончук у статті “Музично-театральна творчість Анатолія Кос-Анатольського: від класики до розважального жанру” [12] та О. Фрайт: “Анатоль Кос-Анатольський як інтерпретатор поетичних творів Олександра Олеся” [22].

Джерелом для написання статті стали архівні документи з фондів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України у Києві (далі – ЦДАМЛМ України), Державного архіву Львівської області (далі – ДАЛО), музичної частини Національного українського академічного драматичного театру ім. М. Заньковецької, особистого архіву Надії Кос – дружини композитора, – а також відгуки рецензентів у тогочасній пресі.

Дослідження архівів показує, що музичні та театральні критики майже не звертали уваги на цей сегмент доробку А. Кос-Анатольського. Так, у фонді Р-1479 ДАЛО (понад 250 справ) згадки про співпрацю композитора з драматичними чи музично-драматичними театрами – поодинокі. У фонді ЦДАМЛМ України збереглися лише кілька афіш і партитур, зокрема до вистави “Любов на світанні” В. Галана. У дисертації Оксани Гнатишин “Джерелознавчий аспект дослідження творчої лабораторії Анатолія Кос-Анатольського (на матеріалах архіву композитора)” (2001) [6] музика до

драматичних постановок композитора не розглядалася в описі його творчого доробку. Лише у 2018 р. Олеся Білас захистила дисертацію на музично-театральну тематику, в якій проаналізовано музику до вистав “Ніч на полонині” О. Олеся та “Дами і гусари” А. Фредро. Музичне оформлення вистави “Ніч на полонині” також досліджувала Оксана Фрайт у згаданій статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Завдання дослідження полягає у висвітленні внеску А. Кос-Анатольського у розвиток музичного оформлення драматичних вистав, зокрема у з’ясуванні особливостей його співпраці з Львівським драматичним театром ім. М. Заньковецької, та публікації репертуарного списку композитора із зазначенням драматичних театрів, у яких здійснювалися постановки з його музикою.

Наукова новизна. Вперше в українському мистецтвознавстві подано цілісний перелік творів А. Кос-Анатольського для драматичного театру (1953–1977).

Виклад основного матеріалу дослідження. Участь А. Кос-Анатольського в роботі драматичних театрів становить важливий, хоча й малодосліджений, етап його творчості. Недостатня увага до цієї сфери діяльності композитора зумовлена специфікою функціонування драматичного театру: на відміну від музичного театру, тут музику створюють для конкретних постановок, акторського складу та режисера. Відповідно, робота над музичним вирішенням вистави передбачає тісну співпрацю з поставниками та театральною трупкою, а після зняття вистави з репертуару музика до неї зазвичай втрачає актуальність.

Попри те, що музично-драматичну діяльність Анатолія Кос-Анатольського практично не досліджено, саме театральна сцена стала одним із перших мистецьких середовищ для композитора: ще під час Другої світової війни, у 1941 р., він написав музику до вистави Львівського театру ляльок “Дівчинка і білочка”, а в 1943–1944 рр. працював музичним керівником у театрі-ревю “Веселий Львів” [5].

Подальший розвиток театрального напрямку у його творчості пов’язаний із постановкою “Любов на світанні” Я. Галана (1953). Музику до цієї вистави широко використовували у драматичних театрах як у Дрогобичі, Києві, так і Черкеську, і здобула визнання, про що свідчать архівні документи й рецензії. У різних театрах здійснювалася адаптація музичного матеріалу відповідно до режисерського задуму, що підтверджено листуванням творців вистави з композитором.

Цікаво, що за рік до цього, у 1952 р., на сцені заньківчан відбулася прем’єра однойменної вистави, але для львів’ян музику було створено тодішнім завідувачем музичної частини театру, композитором Олександром Радченком.

Кос-Анатольський А. написав музику до вистави “Любов на світанні” на замовлення Театру ім. Моссовета в Москві: “Театр доручає, а композитор Кос-Анатольський А. Й. зобов’язується виконати роботу з музичного оформлення вистави «Любов на світанні» Галана згідно із завданням постановника вистави. <...> Вся робота має бути виконана і повністю здана театру до 1-го квітня 1953 р.” [7, арк. 10], – йдеться в договорі з дирекцією театру.

Згодом музика саме до цієї вистави стала найпопулярнішою серед інших театрів з усієї музично-драматичної творчості Анатолія Кос-Анатольського. З фондів ДАЛО відомо, що у 1953 р. до композитора звернулися директор Київського державного російського драматичного театру ім. Лесі Українки В. Гонтар та завідувач музичної частини Л. Соловнін з проханням “<...> вислати клавір Вашої музики <...> для ознайомлення і визначення можливості використання її в нашій справі” [13, арк. 4–5]. Йшлося про музику до п’єси Я. Галана “Любов на світанні”. Чи була поставлена вистава, не відомо.

Надалі музику до згаданої постанови виконували у Народному театрі дрогобицького Будинку культури “Супутник”. З виставою колектив виїжджав до Москви і виступав у Кремлівському театрі. З повідомлень преси довідуємось, що успіх вистави значною мірою був зумовлений музичним оформленням: “Лунають перші звуки оркестру. Розсувається завіса. З кожним актом спектакль набирає більшого звучання, темпу, виразності, артисти почувають себе впевненіше. Урочисто лунають заключні акорди «Верховини» А. Кос-Анатольського. На сцену виходить весь творчий склад театру...” [18].

Також детальніше відомо про співпрацю з Театром ім. М. Горького в м. Горький (росія). З великого листа від режисера вистави відомо, що музика А. Кос-Анатольського, зокрема її звучання та зміни в окремих номерах, була обговорена під час підготовки постановки: “Багато Ваших рішень повністю співпадають з моїм задумом. Але від цілого ряду шматків мені доводиться відмовитись. Справа в тому, що я хочу уникнути супровідної музики. Таким чином не можуть бути використані шматки «Прихід Параски»...” [14].

Музику до вистави “Любов на світанні” виконували в Черкеському обласному драматичному театрі (м. Черкеськ, Карачаєво-Черкеська Республіка, росія), за що композитор отримав подяку: “За створення яскравої і змістовної музики до вистави «Любов на світанку», за безкорисне і чуйне відношення до інтересів театру, Лауреату сталінської премії, – композитору Анатолію Йосиповичу Кос-Анатольському ОГОЛОШУЮ ПОДЯКУ” [4].

У телеграмі на адресу Миколаївського обласного драматичного театру композитор чітко писав “Клавір вишлю оцінню тисячу пропону наложеним платежем шліть телеграму чи згідні або Ваші пропозиції”. Щоправда, точні дати, назва вистави та, відповідно, клавір, про який йшлося, залишаються невідомими.

Серед львівських постанов варто виокремити єдину, здійснену на сцені театру юного глядача, – “Тарасова юність” В. Суходольського (1961). Проте найбільш системною була співпраця композитора з Львівським театром ім. М. Заньковецької у 1967–1977 рр., коли він створив музику до дев’яти вистав: “Мої друзі” О. Корнійчука (1967), “На сьомому небі” М. Зарудного (1968), “Ніч на полонині” Олександра Олеса (1969), “Суд серця” Л. Дмитерка (1969), “Перший гріх” О. Коломійця (1970), “Горлиця” О. Коломійця (1971), “Човен хитається” Я. Галана (1973), “Дами і гусари” О. Фредро (1976) та “Дай серцю волю, заведе в неволю” М. Кропивницького (1977).

Вистава “Ніч на полонині” О. Олесея з музикою А. Кос-Анатольського була поставлена не лише на львівській сцені, а й у театрі м. Пряшів (Словаччина) [19, с. 37].

На жаль, відтворити звучання музики сьогодні можливо лише за нотними матеріалами, що зберігаються в архіві Театру ім. М. Заньковецької та Н. Кос. У пресі ж трапляються лише поодинокі відгуки на виставу, які часто обмежені згадкою імені композитора.

Особливу увагу варто звернути на постановку “Дами і гусари” (1976), яка отримала значний резонанс. Спільна робота галицьких митців – режисера Збігнева Хшановського, художника Мирона Кипріяна, поета Романа Лубківського й композитора Анатолія Кос-Анатольського – забезпечила успіх виставі. Музичне оформлення вистави було відзначене як засіб відтворення атмосфери ХІХ ст. В інтерв’ю для польськомовної литовської газети “Czerwony Sztandar” (м. Вільнюс) композитор зазначав: “Я є автором музики до цієї прекрасної вистави і писав її з великою приємністю. «Полонез з кіксем» написаний спеціально, але аранжування польських пісень, котрі ви чули під час вистави на польській та українській мовах, здавалося мені абсолютно необхідним, адаптованим до епохи і стилю. Під час репетицій дуже добре працювалося з режисером Хшановським, з яким ми завжди знаходили спільну театральну мову” [1]. За цю роботу Кос-Анатольський отримав подяку Міністерства культури СРСР та від Всеросійського театального товариства в рамках проведення фестивалю драматичного мистецтва Польської народної республіки в Радянському союзі [16]. Вистава тривалий час залишалася у репертуарі, а спогади акторів та глядачів підтверджують її популярність, про що йдеться у статті Г. Канарської, присвяченій ювілею режисера Зб. Хшановського: “Вистава мала на заньківчанській сцені дві редакції і десятиліттями не втрачала успіху в публіки. Не лише глядачі згадують її ностальгічно, але й актори, які в ній брали участь – народні артисти України Богдан Ступка, Лариса Кадилова, Борис Мірус, заслужені артисти України Любов Каганова, Катерина Хом’як, Леся Гуменецька... Усіх не перелічити. Здається, більш ніколи Львів не бачив такої вишуканої комедії!” [10].

Музика відіграла у вищеназваній поставі одну з головних ролей. І причина цьому – не лише вже на той час відоме ім’я композитора А. Кос-Анатольського та без перебільшення зірковий акторський склад. Саме завдяки музичному оформленню, зокрема пісням і танцям, автори вистави передавали загальний настрій, а також добу та місце дії (ХІХ ст., дім польського майора і поручника тощо).

Музика А. Кос-Анатольського до вистави “Дами і гусари” отримувала сценічне життя ще двічі: у виставі Тернопільського академічного драматичного театру ім. Т. Шевченка 2008 р., а також 2023 р., коли режисер Богдан Ревкевич здійснив її постанову на сцені заньківчан. На сайті театру зазначено: Музика композитора Остапа Мануляка (за мотивами мелодій А. Кос-Анатольського) [17].

Не менш важливою була робота над виставою “На сьомому небі” М. Зарудного (реж. М. Гіляровський, 1968), де Кос-Анатольський вперше у своїй музично-драматичній практиці застосував джазові мотиви. В цьому жанрі

композитор працював і раніше, підтвердженням чого є ім'я А. Кос-Анатольського серед гасел Української енциклопедії джазу. У ній зазначено: “До початку Великої Вітчизняної війни грав у львівському джаз-оркестрі п/к (під керівництвом. – Х. Н.) Леоніда Яблонського” [20, с. 64].

До вистави композитор залучив розширений склад музикантів (саксофон, гітара, труба, тромбон, контрабас, ударні та маракаси). Саме соло саксофона, використання гітари та вокалу визначили особливий характер оркестру, який А. Кос-Анатольський у клавірі назвав “джаз-оркестр” – сучасним відповідником терміна “джаз-бенд”. Текст до пісень написав поет Микола Петренко, з яким композитор часто співпрацював.

Попри суперечливі оцінки критиків, музичне оформлення вистави відзначилося новаторським підходом.

У пресі можна натрапити на суперечливі оцінки критиків. Основною причиною є якість драматургічного матеріалу – чергової п'єси від популярного радянського автора М. Зарудного. Режисерка театру ляльок та театральна критикиня А. Мацкевич зазначає: “Ні життєствердної радості, ні, тим більше, якихось корисних думок дана вистава заньківчан не несе глядачам. <...> Причина криється, напевне, в першооснові вистави, – в драматургії. Вловити основну думку в п'єсі не можливо. <...> Постановник вистави Гіляровський так і не знайшов точної єдиної сценічної форми для цього спектаклю. Слово, пісня, танець – не тільки не мають єдиного цілого, але іноді вступають в принципове сперечання між собою. У виставу «На сьомому небі» введені пісні, що повинні по своєму змісту висміювати цинізм і розпущеність («мені флірту запряглося, аби було з ким»), тупе наслідування моді і т. д. Виконуються ці пісні цілком з доброю метою, просто, як забавні вставні номери, без всіякого відношення до їх змісту. І не іронічно звучать, а, скоріш за все, утвердженням «істин», що полягають в них” [15]. Зауважимо, що А. Мацкевич не зазначила імені автора музики, бо, мабуть, не хотіла акцентувати на постаті А. Кос-Анатольського. І хоча вона звернула увагу на нестандартність підходу композитора до музичного оформлення, та найосновнішого – джазового “ключа” – в підході до вистави не розгледіла. Або, скоріш за все, замовчувала, зважаючи на тогочасний політичний режим. Разом з тим, ще до прем'єри завідувач літературної частини театру Б. Завадка публікує анонс, де зазначає протилежне: “Створили за цією комедією веселу виставу, де глядач може досхочу насміятися, набратися доброго гумору <...>. Тож улюблений наш композитор А. Кос-Анатольський, уздрівши бісики в очах юної гуцулки, втяв до «Сьомого неба» такі мелодії, що й у святих дух запирає” [9]. Та відгук працівника театру не можна сприймати як однозначне бачення вистави. Жодних інших документальних відомостей про звучання джаз-оркестру у виставі немає. Поряд з ними, з клавіру довідуємось про танцювальні ритми, які композитор часто застосовував у музичному оформленні до драматичних вистав. Зокрема, у стилі фокстроту написаний “Похоронний марш”, а в стилі румби – “Манкі”.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Театральна спадщина Анатолія Кос-Анатольського залишається одним із найменш досліджених сегментів його творчості, хоча й становить важливу частину загального

добробку митця. Незважаючи на визнання композитора як автора піснеспівів, хорових та інструментальних творів, його діяльність у сфері музичного оформлення драматичних вистав тривалий час була поза увагою науковців. У процесі дослідження виявлених архівних матеріалів зафіксовано, що співпраця з драматичними театрами не належала до епізодичних, а мала системний характер й охоплювала близько десяти театрів на території України, Росії та Словаччини.

Переважаюча кількість документів та матеріалів стосуються роботи митця у Львівському драматичному театрі ім. М. Заньковецької, де за десять років він створив музику до дев'яти вистав. У цих виставах музична частина була засобом підтримки сприйняття глядачами драматичної дії, активного впливу на створення загального художнього образу вистави, визначення емоційного тла та формування цілісності сценічного твору. Згідно з архівними свідченнями, музика Кос-Анатольського відзначалася жанровим розмаїттям: у ній поєднувалися інтонації народної пісенності, танцювальні ритми, елементи популярної музики та навіть джазові мотиви. Така стилістична гнучкість сприяла оновленню музично-театральної образної лексики.

В окремих поставах, зокрема “Дами і гусари” О. Фредро чи “На сьомому небі” М. Зарудного, відображено прагнення композитора до новаторських рішень у драматичному театрі. У першій з них музика, що стала невіддільним чинником успіху вистави, звучала для відтворення історичної атмосфери та створення сценічної динаміки; у другій – вперше було використано елементи джазової музики, що засвідчує експериментальні пошуки митця.

Загалом театральна музика А. Кос-Анатольського демонструє його прагнення поєднувати різні жанрові моделі – як народнопісенні традиції, так і джазові елементи, як марші, так і танцювальні ритми. Як зазначає А. Терещенко: “Специфіку театральної музики Кос-Анатольський відчуває виключно тонко, і завжди пісня, інструментальна інтермедія, вокальний ансамбль є важливими компонентами вистави, сприяють розвитку дії, розкриттю образності, втіленню загального задуму” [21].

Отже, музика А. Кос-Анатольського для театру розкриває ще одну грань його творчої індивідуальності – пошук нових засобів музичного вираження у поєднанні з глибоким відчуттям специфіки роботи на театральній сцені. Її вивчення сприяє доповненню уявлення про творчість та багатогранність композитора, а також глибшому розумінню культурного контексту другої половини ХХ ст., у якому музика для театру ставала важливим інструментом формування сценічної естетики. Подальше опрацювання архівних джерел та реконструкція партитур зможуть суттєво розширити горизонти українського музикознавства й сприяти поверненню маловідомого, проте вагомого пласту музично-театральної спадщини Анатолія Кос-Анатольського до культурної пам'яті.

**Перелік музики А. Кос-Анатольського
до вистав драматичних театрів (1953–1977)**

Назва вистави	Театр	Географічне розташування	Дата прем'єри
“Любов на світанні” Я. Галана	Російський державний драматичний театр імені Моссовета	Москва, росія	1953
	Київський державний російський драматичний театр ім. Лесі Українки	Київ, Україна	1953
	Народний театр дрогобичького Будинку культури “Супутник”	Дрогобич, Львівська обл., Україна	1964
	Театр ім. М. Горького	Горький, росія	
	Черкеський обласний драматичний театр	Черкеськ, Карачаєво-Черкеська Республіка, росія	
	Миколаївський обласний драматичний театр	Миколаїв, Україна	
“Тарасова юність” В. Суходольського	Львівський театр юного глядача ім. М. Горького	Львів, Україна	1961
“На сьомому небі” М. Зарудного	Львівський драматичний театр ім. М. Заньковецької	Львів, Україна	1968
	Чернігівський обласний український музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка	Чернігів, Україна	1968
“Суд серця” Л. Дмитерка	Львівський драматичний театр ім. М. Заньковецької	Львів, Україна	1969
“Ніч на полонині” Олександра Олеся	Львівський драматичний театр ім. М. Заньковецької	Львів, Україна	1969
	Пряшівський театр	Пряшів, Словаччина	
“Мої друзі” О. Корнійчук	Львівський драматичний театр ім. М. Заньковецької	Львів, Україна	1967
“Перший гріх” О. Коломійця	Львівський драматичний театр ім. М. Заньковецької	Львів, Україна	1970
“Горлиця” О. Коломійця	Львівський драматичний театр ім. М. Заньковецької	Львів, Україна	1971
“Устим Кармалюк” В. Суходольського	Хмельницький театр ім. Г. Петровського	Хмельницький, Україна	1972
“Дами і гусари” О. Фредро	Львівський драматичний театр ім. М. Заньковецької	Львів, Україна	1976
		Донецьк, Україна	1976–1977
	Тернопільський академічний обласний драматичний театр ім. Т. Шевченка	Тернопіль, Україна	2008
“Дай серцю волго, заведе в неволю” М. Кропивницького	Львівський драматичний театр ім. М. Заньковецької	Львів, Україна	1977

Список використаної літератури та джерел

1. Rolska A. Fredro odbrązowiony. *Czerwony Sztanda*. 1976. 26 marca. № 71 (7072). S. 4.
2. Архівна спадщина композитора Анатолія Кос-Анатольського : каталог рукописів / уклад. О. Мельник-Гнатишин. Наукове товариство імені Шевченка у Львові, Комісія спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. Львів, 1998. 352 с.
3. Білас О. І. Композиторський стиль як чинник художньої цілісності драматичного спектаклю : (на прикладі музики А. Кос-Анатольського та В. Камінського до вистав Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво. Львів, 2018. 19 с.
4. Виписка з наказу директора Черкеського обласного драматичного театру про винесення подяки А. Й. Кос-Анатольському за створення музики до п'єси “Любов на світанку”. *Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України*. Ф. 124. Оп. 1. Од. зб. 631. Арк. 1.
5. Волинський Й. Анатолій Йосипович Кос-Анатольський. Нарис про життя і творчість. Київ : Мистецтво, 1965. 75 с.
6. Гнатишин О. Є. Джерелознавчий аспект дослідження творчої лабораторії Анатолія Кос-Анатольського (на матеріалах архіву композитора) : автореф. дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво. Київ, 2001. 16 с.
7. Договори А. Й. Кос-Анатольського з дирекціями театрів та філармоній. *Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України*. Ф. 124. Оп. 1. Од. зб. 617. 1945–1955. 17 арк.
8. Дубровний Т. Фортепіанна творчість Анатолія Кос-Анатольського в проекції стилю доби : монографія. Львів : НТШ, 2007. 184 с.
9. Завадка Б. Яке воно, “Сьоме небо”? *Вільна Україна*. 1968. 17 травня. № 96 (7309). С. 4.
10. Канарська Г. Один талант на два світи. *Наше слово*. 2011. 16 січня. № 3. URL: <https://nasze-slowo.pl/odin-talant-na-dwa-sviti/> вільний (дата звернення: 02.10.2025).
11. Козаренко О. В. Творчість А. Кос-Анатольського в контексті становлення національного музичного стилю : зб. статей. *Питання стилю та форми в музиці*. Львів : Каменяр, 2001. С. 123–131.
12. Конончук В. Музично-театральна творчість Анатолія Кос-Анатольського: від класики до розважального жанру. *Вісник Львівського університету. Серія : Мистецтвознавство*. 2012. Вип. 11. С. 45–55.
13. Лист від дирекції Київського державного російського драматичного театру ім. Лесі Українки. *ДАЛО* (Державний архів Львівської області). Ф. Р-1479. Оп.1. Спр. 63. Арк. 4–5.
14. Лист від режисера Державного театру драми ім. М. Горького. *ДАЛО* (Державний архів Львівської області). Ф. Р-1479. Оп. 1. Спр. 63. Арк. 7.
15. Мацкевич А. Не на том небе. *Львовская правда*. 1968. 31 мая. № 106 (6571). С. 3.

16. Нагорода за виставу “Дами і гусари”. *Вільна Україна*. 1976. 10 грудня. С. 3.
17. Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької. Дами і гусари [Електронний ресурс] : офіц. вебсайт / Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької. Електрон. дані. Львів, [2025]. URL: <https://zankovetska.com.ua/repertoire/damy-i-husary/> (дата звернення: 02.10.2025).
18. Ніколаєнко А. Нам аплодувала Москва. Радянське слово. 1964. 14 жовтня. № 164 (4894). С. 4.
19. Радишевський Р. Журба і радість О. Олеся. Олександр Олесь. Твори : в 2 т. Т. I. Київ : Дніпро, 1990. С. 5–47. С. 37
20. Симоненко В. Кос-Анатольський. *Українська енциклопедія джазу*. Київ : 2004. С. 64. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Symonenko_Volodymyr/Ukrainska_entsyklopediia_dzhazu.pdf вільний (дата звернення: 02.10.2025).
21. Терещенко А. Анатолій Кос-Анатольський. Київ : 1986. С. 61.
22. Фрайт О. Анатоль Кос-Анатольський як інтерпретатор поетичних творів Олександра Олеся. *Мистецтвознавчі студії*. ІМФЕ. 2010. С. 22–27. URL: <https://sm.etnolog.org.ua/zmist/2010/1/22.pdf> (дата звернення : 02.10.2025).

References

1. Rolska, A. (1976). Fredro odbrażowiony. *Czerwony Sztanda*. 26 marca. 71 (7072), 4 [in Lithuania].
2. Arxivna spadshhy'na kompozy'tora Anatoliya Kos-Anatol's'kogo : katalog rukopy'siv. (1988) / uklad. O. Mel'ny'k-Gnaty'shy'n. Naukove tovary'stvo imeni Shevchenka u L'vovi, Komisiya special'ny'x (dopomizhny'x) istory'chny'x dy'scy'plin. L'viv [in Ukrainian].
3. Bilas, O. I. (2018). Kompozy'tors'ky'j sty'l' yak chy'nny'k xudozhn'oyi cilnosti dramaty'chnogo spektaklyu : (na pry'kladi muzy'ky' A. Kos-Anatol's'kogo ta V. Kamins'kogo do vy'stav Nacional'nogo akademichnogo ukrayins'kogo dramaty'chnogo teatru imeni Mariyi Zan'kovecz'koyi): avtoref. dy's. ... kand. My'stecztvознавства: 17.00.03 – muzy'chne my'stecztvo. L'viv [in Ukrainian].
4. Vy'py'ska z nakazu dy'rektora Cherkes'kogo oblasnogo dramaty'chnogo teatru pro vy'nesennya podyaky' A. J. Kos-Anatol's'komu za stvorennya muzy'ky' do p'yesy' “Lyubov na svitanku”. *Central'ny'j derzhavny'j arxiv-muzej literatury' i my'stecztva Ukrayiny'*. F. 124. Op. 1. Od. zb. 631. Ark. 1 [in Ukrainian].
5. Voly'ns'ky'j, J. (1965). Anatolij Josy'povy'ch Kos-Anatol's'ky'j. Nary's pro zhy'ttya i tvorchist'. Ky'yiv: My'stecztvo [in Ukrainian].
6. Gnaty'shy'n, O. Ye. (2001). Dzhereloznavchy'j aspekt doslidzhennya tvorchoyi laboratoriyi Anatoliya Kos-Anatol's'kogo (na materialax arxivu kompozy'tora): avtoref. dy's. ... kandy'data my'stecztvознавства: 17.00.03 – muzy'chne my'stecztvo. Ky'yiv [in Ukrainian].

7. Dogovory', A. J. Kos-Anatol's'kogo z dy'rekciyamy' teatriv ta filarmonij. *Central'nyj derzhavnyj arxiv-muzej literatury' i my'stecztva Ukrayiny'*. F. 124. Op. 1. Od. zb. 617. 1945–1955. 17 ark. [in Ukrainian].

8. Dubrovny'j, T. (2007). Fortepianna tvorchist' Anatolya Kos-Anatol's'kogo v proekciyi sty'lyu doby': monografiya. L'viv: NTSh [in Ukrainian].

9. Zavadka, B. (1968). Yake vono, "S'ome nebo"? *Vil'na Ukrayina*. 17 travnya, 96 (7309), 4 [in Ukrainian].

10. Kanars'ka, G. (2011). Ody'n talant na dva svity'. *Nashe slovo*. 16 sichnya. 3. Retrieved from <https://nasze-slowo.pl/odin-talant-na-dva-sviti/vil'nyj> (data zvernennya: 02.10.2025) [in Ukrainian].

11. Kozarenko, O. V. (2001). Tvorchist' A. Kos-Anatol's'kogo v konteksti stanovlennya nacional'nogo muzy'chnogo sty'lyu: *zb. statej Py'tannya sty'lyu ta formy' v muzy'ci*. L'viv: Kamenyar, 123–131 [in Ukrainian].

12. Kononchuk, V. (2012). Muzy'chno-teatral'na tvorchist' Anatoliya Kos-Anatol's'kogo: vid klasy'ky' do rozvazhal'nogo zhanru. *Visnyk L'vivskogo universy'tetu. Seriya: My'stecztvoznavstvo*, 11, 45–55 [in Ukrainian].

13. Ly'st vid dy'rekciyi Ky'yivs'kogo derzhavnogo rosijs'kogo dramaty'chnogo teatru im. Lesi Ukrayinky'. *DALO (Derzhavnyj arxiv L'vivskoyi oblasti)*. F. R 1479. Op.1. Spr. 63. Ark. 4–5.

14. Ly'st vid rezhy'sera Derzhavnogo teatru dramy' im. M. Gor'kogo. *DALO (Derzhavnyj arxiv L'vivskoyi oblasti)*. F. R-1479. Op. 1. Spr. 63. Ark. 7 [in Ukrainian].

15. Maczkevych, A. (1968). Ne na tom nebe. *L'vovskaya pravda*. 31 maya. 106 (6571), 3.

16. Nagoroda za vy'stavu "Damy i gusary". (1976). *Vil'na Ukrayina*. 10 grudnya, 3 [in Ukrainian].

17. Nacional'nyj akademichnyj ukrayins'kyj dramaty'chnyj teatr imeni Mariyi Zan'kovecz'koyi. "Damy i gusary" (2025). [Elektronnyj resurs]: ofic. veb-sajt / Nacional'nyj akademichnyj ukrayins'kyj dramaty'chnyj teatr imeni Mariyi Zan'kovecz'koyi. Elektron. dani. L'viv. Retrieved from <https://zankovetska.com.ua/repertoire/damy-i-husary/> [in Ukrainian].

18. Nikolayenko, A. (1964). Nam aploduvala Moskva. *Radyans'ke slovo*. 14 zhovtnya. 164 (4894), 4 [in Ukrainian].

19. Rady'shevs'ky'j, R. (1990). Zhurba i radist' O. Olesya. Oleksandr Oles'. *Tvory'*: v 2 t. Ky'yiv: Dnipro, I, 5–47 [in Ukrainian].

20. Sy'monenko, V. Kos-Anatol's'ky'j. (2004). *Ukrayins'ka ency'klopediya dzhazu*. Ky'yiv, 64. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Symonenko_Volodymyr/Ukrainska_entsyklopediia_dzhazu.pdf [in Ukrainian].

21. Tereshhenko, A. (1986). Anatolij Kos-Anatol's'ky'j. Ky'yiv, 61 [in Ukrainian].

22. Frajt, O. (2010). Anatol' Kos-Anatol's'ky'j yak interpretator poety'chny'x tvoriv Oleksandra Olesya. *My'stecztvoznavchi studiyi*. IMFE, 22–27. Retrieved from <https://sm.etnolog.org.ua/zmist/2010/1/22.pdf> [in Ukrainian].

ANATOLII KOS-ANATOLSKYI AND DRAMATIC THEATRE: A LITTLE-KNOWN PAGE IN THE COMPOSER'S CREATIVE LEGACY

Myroslava TSYHANYK

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Theatre Studies and Acting,
Faculty of Culture and Arts,
18 Valova Str., Lviv, Ukraine, 79008
e-mail: myroslava.tsyhanyk@lnu.edu.ua*

Khrystyna NOVOSAD-LESIUK

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Theatre Studies and Acting,
Faculty of Culture and Arts,
18 Valova Str., Lviv, Ukraine, 79008
e-mail: Khrystyna.novosad@lnu.edu.ua*

The article explores a little-known aspect of the creative activity of the prominent Ukrainian composer Anatolii Kos-Anatolskyi – his contribution to the music of dramatic theatre. While Kos-Anatolskyi is primarily recognized for his choral, instrumental, operatic, and ballet works, his engagement in composing music for spoken drama has received minimal scholarly attention. The research problem arises from the lack of a comprehensive catalogue of his theatrical works and the fragmentary nature of archival materials that document his cooperation with various theatres in Ukraine and abroad. Moreover, previous studies have not sufficiently addressed the stylistic and genre features of Kos-Anatolskyi's theatrical compositions or their functional role within dramatic performances.

The purpose of this research is to investigate the composer's contribution to Ukrainian theatrical art, to identify the specific features of his music for dramatic productions, and to reconstruct, for the first time, a complete list of his compositions written for theatre between 1953 and 1977. The study is based on archival documents from the Central State Archive-Museum of Literature and Art of Ukraine (Kyiv), the State Archive of Lviv Region, the music department of the National Academic Ukrainian Drama Theatre named after Mariia Zankovetska, and the personal archive of the composer's wife, Nadiia Kos.

The research demonstrates that Kos-Anatolskyi's involvement in drama theatres was not episodic but systematic, encompassing collaborations with more than ten theatre companies in Ukraine, Russia, and Slovakia. The most productive period of his theatrical work coincided with his cooperation with the Zankovetska Theatre in Lviv, where from 1967 to 1977 he composed music for nine performances. His music in these productions performed an integral dramaturgical function, shaping the emotional atmosphere and structural coherence of the performances. The analysis of manuscripts, piano scores, and press reviews confirms the diversity of his theatrical style, characterized by the synthesis of folk intonations, dance rhythms, popular motifs, and jazz elements. Such stylistic versatility reflects the composer's aspiration to combine academic traditions with modern musical tendencies of the mid-20th century.

The results of the research highlight Kos-Anatolskyi's significant contribution to the evolution of Ukrainian theatrical music. His compositions expanded the expressive resources of dramatic theatre, transforming music from a background element into an integral dramaturgical component that enhances character development and emotional dynamics. The study also reveals the necessity for further archival research and score reconstruction, which would contribute to the re-evaluation of Kos-Anatolskyi's legacy within the broader context of Ukrainian musical culture. Ultimately, his theatrical music demonstrates the composer's profound understanding of stage art and his ability to synthesize national traditions with the aesthetic innovations of his time.

Keywords: M. Zankovetska Theatre, works by A. Kos-Anatolskyi, "Ladies and Hussars", "Night on the Meadow", music for dramatic performance.

Стаття надійшла до редколегії 29.09.2025 р.

Прийнята до друку 24.11.2025 р.

Опублікована 24.01.2026 р.